

Rådet for
Den Europæiske Union

Bruxelles, den 23. maj 2018
(OR. en)

9009/18

**Interinstitutionel sag:
2018/0008 (NLE)**

**EDUC 158
JEUN 56
SOC 251
EMPL 195**

RESULTAT AF DRØFTELSENE

fra: Generalsekretariatet for Rådet

til: delegationerne

Tidl. dok. nr.: 8299/18 EDUC 133 JEUN 47 SOC 212 EMPL 154

Komm. dok. nr.: 5464/18 EDUC 14 JEUN 4 SOC 22 EMPL 18 + ADD 1

Vedr.: Forslag til Rådets henstilling om nøglekompetencer for livslang læring

Vedlagt følger til delegationerne Forslag til Rådets henstilling om nøglekompetencer for livslang læring, vedtaget af Rådet på 3617. samling den 22. maj 2018.

**RÅDETS HENSTILLING
af 22. maj 2018****om nøglekompetencer for livslang læring**

(EØS-relevant tekst)

RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION HAR —

under henvisning til traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, særlig artikel 165 og 166,

under henvisning til forslag fra Europa-Kommissionen, og

ud fra følgende betragtninger:

- (1) Under det første princip i den europæiske søjle for sociale rettigheder¹ er det fastsat, at alle har ret til inkluderende uddannelse og livslang læring af høj kvalitet med henblik på at bevare og tilegne sig færdigheder, der sætter dem i stand til at deltage fuldt ud i samfundslivet og foretage vellykkede overgange på arbejdsmarkedet. Det er også fastsat, at alle har ret "til rettidig og skræddersyet bistand til at forbedre udsigterne til beskæftigelse eller selvstændig virksomhed, til uddannelse og efteruddannelse, til fortsat uddannelse og til støtte til jobsøgning". At fremme udviklingen af kompetencer er et af målene med visionen om et europæisk uddannelsesområde, der vil kunne "udnytte det fulde potentiale af uddannelse og kultur som drivkraft til job, social retfærdig og aktivt medborgerskab og samtidig et middel til at opleve europæisk identitet i al dens mangfoldighed"².

¹ COM(2017) 250.

² COM(2017) 673.

- (2) Folk har behov for det rette sæt af færdigheder og kompetencer, hvis den nuværende levestandard, den høje beskæftigelsesrate og den sociale sammenhængskraft skal opretholdes i morgendagens samfund og arbejdsunivers. Det at støtte mennesker i hele Europa i at opnå de færdigheder og kompetencer, de har brug for med henblik på personlig udfoldelse, sundhed, beskæftigelseegnethed og social inklusion, hjælper til at styrke Europas modstandsdygtighed i en tid med hurtige og gennemgribende forandringer.
- (3) I 2006 vedtog Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union en henstilling om nøglekompetencer for livslang læring. I denne henstilling blev medlemsstaterne anmodet om "at udvikle nøglekompetencer til alle som led i deres strategier for livslang læring, herunder deres strategier for at udrydde analfabetisme, og gøre brug af bilagets "Nøglekompetencer for livslang læring – en europæisk referenceramme"³. Henstillingen har siden vedtagelsen været et vigtigt referencedokument med hensyn til udvikling af kompetenceorienteret uddannelse og læring.
- (4) Kompetencekravene har ændret sig frem til i dag, da der nu er flere job, der er automatiserede, da teknologier spiller en stadig større rolle på alle arbejds- og livsområder, og da entreprenørskabskompetencer, sociale kompetencer og medborgerskabskompetencer bliver stadig vigtigere med henblik på at sikre modstandsdygtighed og evnen til at tilpasse sig forandring.
- (5) Samtidig viser internationale undersøgelser som for eksempel Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udviklings (OECD's) program for international elevevaluering (PISA) eller OECD's program for international evaluering af voksnes kompetencer (PIAAC), at der er en konstant stor andel af teenagere og voksne med utilstrækkelige grundlæggende færdigheder. I 2015 havde hver femte elev alvorlige vanskeligheder med hensyn til at udvikle tilstrækkelige færdigheder inden for læsning, matematik og naturvidenskab⁴. I nogle lande har op til en tredjedel af den voksne befolkning kun læse-, skrive- og regnefærdigheder på laveste niveau⁵. 44 % af Unionens befolkning har ringe eller ingen (19 %) digitale færdigheder⁶.

³ EUT L 394 af 30.12.2006, s. 10.

⁴ OECD (2016), resultaterne af PISA-undersøgelsen 2015.

⁵ Europa-Kommissionen (2016), Uddannelsesovervågningsrapport, s. 2016.

⁶ Europa-Kommissionens digitale resultattavle 2017.

- (6) Det er derfor mere relevant end nogensinde at investere i grundlæggende færdigheder. Uddannelse af høj kvalitet, herunder eksterne skoleaktiviteter, og en bred tilgang til kompetenceudvikling forbedrer niveauet for tilegnelse af grundlæggende færdigheder. I et samfund, der bliver stadig mere mobilt og digitalt, er der desuden behov for at udforske nye veje til læring⁷. Digitale teknologier har indflydelse på uddannelse og læring, fordi de skaber mere fleksible læringsmiljøer, der er tilpasset behovene i et meget mobilt samfund⁸.
- (7) I den videnbaserede økonomi er udenadslære af fakta og procedurer væsentlig, men ikke nok til at sikre fremskridt og succes. Færdigheder såsom problemløsning, kritisk tænkning, samarbejdsevne, kreativitet, datalogisk tænkning og selvregulering er vigtigere end nogensinde i vores hurtigt skiftende samfund. De er de værktøjer, der skal hjælpe os med i realtid at omsætte det, vi har lært, med henblik på at generere nye idéer, nye teorier, nye produkter og ny viden.
- (8) Revisionen af henstillingen om nøglekompetencer for livslang læring fra 2006 blev bebudet i den nye dagsorden for færdigheder i Europa⁹, i anerkendelse af at investering i færdigheder og kompetencer og i en fælles og opdateret forståelse af nøglekompetencer er et første skridt hen imod uddannelse og ikkeformel læring i Europa.
- (9) Som et svar på de samfundsmæssige og økonomiske ændringer, som en afspejling af drøftelserne om fremtidens arbejdsliv og i overensstemmelse med den offentlige høring om revisionen af henstillingen om nøglekompetencer for livslang læring fra 2006 er der behov for at revidere både henstillingen og den europæiske referenceramme for nøglekompetencer for livslang læring samt at opdatere dem.

⁷ Oplæg om styring af globaliseringen (COM(2017) 240 final).

⁸ Omlægninger af uddannelsessystemer: investering i kvalifikationer for bedre socioøkonomiske resultater, COM(2012) 669 final.

⁹ COM(2016) 381 final.

- (10) Udviklingen af nøglekompetencer, valideringen heraf og gennemførelsen af kompetenceorienteret uddannelse og læring bør støttes ved at fastsætte god praksis med hensyn til at støtte uddannelsespersonalet i deres opgaver og forbedre deres uddannelse, opdatere vurderings- og valideringsmetoder og -værktøjer og indføre nye, innovative former for uddannelse og læring¹⁰. På baggrund af erfaringerne fra det seneste årti er formålet med denne henstilling at tage fat på de udfordringer, der er forbundet med at gennemføre kompetenceorienteret uddannelse og læring.
- (11) Ved at fremme valideringen af de kompetencer, der er erhvervet i forskellige sammenhænge, får den enkelte mulighed for at få sine kompetencer anerkendt og opnå en fuldstændig eller eventuelt delvis kvalifikation¹¹. Valideringen kan bygge videre på nuværende ordninger for validering af ikkeformel og uformel læring samt på den europæiske referenceramme for kvalifikationer¹², der leverer en fælles referenceramme for sammenligning af kvalifikationer og viser, hvilke kompetencer der kræves for at få dem. Endvidere kan en vurdering bidrage til at strukturere læringsprocesser og give vejledning, som kan hjælpe mennesker med også at forbedre deres kompetencer med hensyn til de skiftende krav på arbejdsmarkedet¹³.
- (12) Definitionen af det sæt af nøglekompetencer, der er nødvendigt for personlig udfoldelse, sundhed, beskæftigelsesegnethed og social inklusion, er ikke kun formet af samfundsmæssige og økonomiske udviklinger, men også af forskellige initiativer i Europa i løbet af det seneste årti. Der har været særlig opmærksomhed om forbedring af grundlæggende færdigheder, investering i sprogundervisning, forbedring af digitale kompetencer og entreprenørskabskompetencer, relevansen af fælles værdier for måden, hvorpå vores samfund fungerer, og motivation af unge til at forfølge karrierer inden for naturvidenskab. Disse udviklinger bør være afspejlet i referencerammen.

¹⁰ Rådets og Kommissionens fælles rapport for 2015 om gennemførelse af strategirammen for det europæiske samarbejde på uddannelsesområdet (ET 2020) (EUT C 417 af 15.12.2015, s. 25).

¹¹ EUT C 398 af 22.12.2012, s. 1.

¹² EUT C 189 af 15.6.2017, s. 15.

¹³ Rådets resolution af 21. november 2008 om bedre integration af livslang vejledning i strategierne for livslang læring (EUT C 319 af 13.12.2008, s. 4).

- (13) Under mål 4.7 for bæredygtig udvikling understreges behovet for at "sikre, at alle elever tilegner sig den viden og de kompetencer, som er nødvendige for at fremme bæredygtig udvikling, herunder bl.a. gennem undervisning i bæredygtig udvikling og bæredygtig livsstil, menneskerettigheder, ligestilling mellem kønnene, fremme af en fredelig og ikkevoldelig kultur, globalt borgerskab og anerkendelse af kulturel mangfoldighed og af kulturens bidrag til bæredygtig udvikling"¹⁴. UNESCO's globale handlingsprogram for uddannelse i bæredygtig udvikling bekræfter, at uddannelse i bæredygtig udvikling er en integreret del af kvalitetsuddannelse og en vigtig katalysator for alle de andre mål for bæredygtig udvikling. Dette mål er afspejlet i revisionen af referencerammen.
- (14) Sprogundervisningen, der bliver stadig vigtigere for moderne samfund og for interkulturel forståelse og samarbejde, drager fordel af den fælles europæiske referenceramme for sprog (CEFR). Denne ramme hjælper til at identificere de vigtigste elementer i den pågældende kompetence og støtter læringsprocessen. Den giver også grundlag for at definere sproglige kompetencer, navnlig kompetencer inden for fremmedsprog, og er afspejlet i opdateringen af referencerammen.
- (15) Udviklingen af den digitale kompetenceramme og kompetencerammen for entreprenørskab støtter udviklingen af kompetencer. Tilsvarende tilbyder Europarådets kompetenceramme for demokratisk kultur et omfattende sæt af værdier, færdigheder og holdninger med henblik på passende deltagelse i demokratiske samfund. Der er taget behørigt hensyn til alle disse rammer i opdateringen af referencerammen.

¹⁴ FN-resolution vedtaget af FN's Generalforsamling den 25. september 2015, Ændring af vores samfund: 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling.

- (16) Med henblik på at motivere unge til at forfølge karrierer inden for naturvidenskab, teknologi, ingeniørvirksomhed og matematik (STEM) er der – gennem anvendelse af problembaseret læring og inddragelse af en lang række samfundsaktører og virksomheder – iværksat initiativer i hele Europa for at skabe tættere forbindelser mellem undervisning i naturvidenskab og undervisning i humanistiske fag og andre fag. Mens definitionen af de pågældende kompetencer ikke har ændret sig meget i årenes løb, bliver det stadig mere relevant at støtte udviklingen af STEM-kompetencer, hvilket bør være afspejlet i denne henstilling.
- (17) Betydningen og relevansen af ikkeformel og uformel læring er indlysende med tanke på de erfaringer, der kan opnås gennem kultur, ungdomsarbejde, frivilligt arbejde og breddeidræt. Ikkeformel og uformel læring spiller en vigtig rolle med hensyn til at støtte udviklingen af essentielle interpersonelle, kommunikative og kognitive færdigheder som for eksempel kritisk tænkning, analytiske færdigheder, kreativitet, problemløsning og modstandsdygtighed, der letter unges overgang til voksenlivet, et aktivt medborgerskab og arbejdslivet¹⁵. Bedre samarbejde mellem forskellige læringsmiljøer hjælper til at fremme en lang række tilgange til og sammenhænge for læring¹⁶.
- (18) Ved at adressere udviklingen af nøglekompetencer i et livslangt læringsperspektiv kan der sikres støtte på alle niveauer af uddannelse og læring: et drejer sig om udvikling af dagtilbud af høj kvalitet¹⁷, yderligere forbedring af skoleuddannelse og sikring af fremragende undervisning¹⁸, levering af opkvalificeringsforløb til voksne¹⁹ med ringe færdigheder samt yderligere udvikling af erhvervsmæssige grund- og videreuddannelser og modernisering af videregående uddannelser²⁰.

¹⁵ Rådets konklusioner om ungdomsarbejdets rolle i at støtte unges udvikling af grundlæggende livsfærdigheder, der letter deres vellykkede overgang til voksenlivet, et aktivt medborgerskab og arbejdslivet (EUT C189 af 15.6.2017, s. 30).

¹⁶ Rådets konklusioner om styrkelse af det tværsektorielle politiksamarbejde med henblik på effektivt at imødegå de socioøkonomiske udfordringer, som unge står over for (EUT C 172 af 27.5.2015, s. 3).

¹⁷ Rådets konklusioner om, hvilken rolle førskoleundervisningen og primæruddannelsen spiller i skabelsen af kreativitet, innovation og digital kompetence (EUT C 172 af 27.5.2015, p. 17).

¹⁸ Rådets konklusioner om skoleudvikling og fremragende undervisning (EUT C 421 af 8.12.2017, s. 2).

¹⁹ Rådets henstilling af 19. december 2016 om opkvalificeringsforløb: Nye muligheder for voksne (EUT C 484 af 24.12.2016, s. 1).

²⁰ Rådets konklusioner om en fornyet EU-dagsorden for videregående uddannelse (EUT C 429 af 14.12.2017, s. 3).

- (19) Denne henstilling bør omfatte en lang række uddannelses- og læringsmiljøer, både formelle, ikkeformelle og uformelle, i et livslangt læringsperspektiv. Der bør i henstillingen stræbes mod at skabe en fælles forståelse af kompetencer, der kan støtte overgange og samarbejde mellem de forskellige læringsmiljøer. Henstillingen indeholder god praksis, der kan adressere behovene hos uddannelsespersonale, herunder lærere, undervisere, pædagoger, ledere af uddannelsesinstitutioner, medarbejdere med ansvar for at uddanne kolleger, forskere og undervisere på universitetet, ungdomsarbejdere og undervisere på voksenuddannelser samt arbejdsgivere og interesserede parter på arbejdsmarkedet. Henstillingen adresserer også institutioner og organisationer, herunder arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer, der vejleder og støtter folk i at forbedre deres kompetencer fra en tidlig alder og gennem hele livet.
- (20) Denne henstilling respekterer nærheds- og proportionalitetsprincippet fuldt ud —

VEDTAGET DENNE HENSTILLING:

Medlemsstaterne bør:

1. støtte retten til inklusiv uddannelse af høj kvalitet og til livslang læring og sikre, at alle har mulighed for at udvikle nøglekompetencer, ved at anvende bilagets "Nøglekompetencer for livslang læring – en europæisk referenceramme" fuldt ud og
 - 1.1. støtte og styrke udviklingen af nøglekompetencer fra en tidlig alder og hele livet igennem for alle mennesker som del af nationale strategier for livslang læring
 - 1.2. støtte alle lærende, herunder lærende, der er ugunstigt stillet, eller som har særlige behov, i at realisere deres potentiale

2. støtte udviklingen af nøglekompetencer med særlig opmærksomhed på:
 - 2.1. at hæve niveauet for tilegnelse af grundlæggende færdigheder (læse- og skrivefærdigheder, regnefærdigheder og grundlæggende digitale færdigheder) og at støtte udviklingen af læringskompetence som et løbende forbedret grundlag for læring og deltagelse i samfundet i et livslangt perspektiv
 - 2.2. at forbedre den personlige kompetence, den sociale kompetence og læringskompetencen for at fremme en sundhedsbevidst, fremtidsorienteret tilrettelæggelse af tilværelsen
 - 2.3. at fremme tilegnelsen af kompetencer inden for naturvidenskab, teknologi, ingeniørvirksomhed og matematik (STEM), idet der tages hensyn til forbindelsen mellem disse fag og kunst, kreativitet og innovation, og at motivere flere unge, særlig piger og unge kvinder, til at forfølge STEM-karrierer
 - 2.4. at øge og forbedre niveauet for digitale kompetencer på alle uddannelsesniveauer og hos alle befolkningsgrupper
 - 2.5. at fremme entreprenørskabskompetence, kreativitet og sans for initiativ, navnlig blandt unge, f.eks. ved at øge mulighederne for, at unge lærende kan gøre mindst én praktisk erfaring inden for entreprenørskab i løbet af deres skoleuddannelse
 - 2.6. at forbedre de sproglige kompetencer både på landets sprog og andre sprog og at støtte lærende i at lære forskellige sprog, der er relevante for deres arbejds- og livssituation, og som kan bidrage til kommunikation og mobilitet på tværs af grænser
 - 2.7. at fremme udviklingen af medborgerskabskompetencer med det formål at styrke bevidstheden om de fælles værdier, der er omhandlet i artikel 2 i traktaten om Den Europæiske Union og i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder
 - 2.8. at øge bevidstheden blandt alle lærende og alt uddannelsespersonale om betydningen af at erhverve nøglekompetencer og deres forbindelse til samfundet

3. gøre det lettere at tilegne sig nøglekompetencer ved at anvende god praksis med henblik på at støtte udviklingen af nøglekompetencer som beskrevet i bilaget, navnlig ved:
 - 3.1. at fremme forskellige læringstilgange og læringsmiljøer, herunder passende anvendelse af digitale teknologier, i uddannelses- og læringsmiljøer
 - 3.2. at støtte uddannelsespersonale og andre interessenter, som understøtter læringsprocesser, herunder familier, for at styrke de lærendes nøglekompetencer som led i tilgangen til livslang læring i uddannelses- og læringsmiljøer
 - 3.3. at støtte og videreudvikle den vurdering og validering af nøglekompetencer, der erhverves i forskellige miljøer, i overensstemmelse med medlemsstaternes regler og procedurer
 - 3.4. at styrke samarbejdet mellem uddannelses- og læringsmiljøer på alle niveauer og på forskellige områder for at forbedre kontinuiteten i den lærendes udvikling af kompetencer og udviklingen af innovative tilgange til læring
 - 3.5. at styrke værktøjer, ressourcer og vejledning i uddannelses-, beskæftigelses- og læringsmiljøer for at støtte folk i forvaltningen af deres livslange læringsforløb
4. strømline ambitionerne i FN's mål for bæredygtig udvikling (SDG'erne), navnlig inden for SDG 4.7, inden for uddannelse og læring, herunder ved at fremme tilegnelsen af viden om modvirkning af de mange aspekter af klimaændringer og udnyttelse af naturressourcer på en bæredygtig måde
5. gennem de eksisterende rammer for og værktøjer i strategirammen for det europæiske samarbejde på uddannelsesområdet (ET 2020) og eventuelle efterfølgende rammer aflægge rapport om erfaringer og fremskridt med hensyn til fremme af nøglekompetencer i alle uddannelsessektorer, herunder ikkeformel og så vidt muligt uformel læring

OG BIFALDER HERVED, AT KOMMISSIONEN UNDER BEHØRIG HENSYNTAGEN TIL
MEDLEMSSTATERNES KOMPETENCER:

6. støtter gennemførelsen af henstillingen og anvendelsen af den europæiske referenceramme ved at lette gensidig læring blandt medlemsstaterne og ved, i samarbejde med medlemsstaterne, at udvikle referencemateriale og værktøjer som for eksempel:
 - 6.1. rammer for specifikke kompetencer, der gør det lettere at udvikle og vurdere kompetencer²¹, når det er relevant
 - 6.2. evidensbaseret vejledende materiale om nye former for læring og understøttende tilgange
 - 6.3. støtteværktøjer for undervisningspersonale og andre interessenter som for eksempel læringskurser online, selvevalueringsværktøjer²², netværk, herunder eTwinning, og den elektroniske platform for voksenuddannelse i Europa (EPALE)
 - 6.4. tilgange til vurdering og støtte til validering af erhvervede nøglekompetencer som opfølgning på tidligere arbejde i forbindelse med ET 2020²³ og eventuelle efterfølgende rammer
7. støtter initiativer til yderligere udvikling og fremme af uddannelse til bæredygtig udvikling i forbindelse med FN's mål for bæredygtig udvikling nr. 4 om inklusiv og bæredygtig uddannelse af høj kvalitet og muligheder for livslang læring for alle

²¹ På grundlag af de erfaringer, der er gjort, og den ekspertise, der er udviklet gennem skabelsen af den fælles europæiske referenceramme for sprog, den digitale kompetenceramme og kompetencerammen for entreprenørskab.

²² Som for eksempel den digitale kompetenceramme.

²³ Vurdering af nøglekompetencer inden for grund- og erhvervsuddannelse: Politiske retningslinjer, SWD (2012) 371.

8. aflægger rapport om erfaringerne og god praksis med henblik på at styrke de lærendes nøglekompetencer som led i tilgangen til livslang læring i uddannelses- og læringsmiljøer i Unionen gennem de eksisterende rammer og værktøjer.

Denne henstilling erstatter Europa-Parlamentets og Rådets henstilling af 18. december 2006 om nøglekompetencer for livslang læring.

Udfærdiget i Bruxelles, den 22. maj 2018.

På Rådets vegne

Formand

K. VALCHEV

NØGLEKOMPETENCER FOR LIVSLANG LÆRING

EN EUROPÆISK REFERENCERAMME

Baggrund og formål

Alle har ret til inkluderende uddannelse og livslang læring af høj kvalitet med henblik på at bevare og tilegne sig færdigheder, der sætter dem i stand til at deltage fuldt ud i samfundslivet og foretage vellykkede overgange på arbejdsmarkedet.

Alle har ret til rettidig og skræddersyet bistand til at forbedre udsigterne til beskæftigelse eller selvstændig virksomhed. Dette omfatter retten til at modtage støtte til jobsøgning, uddannelse og omskoling.

Disse principper er fastsat i den europæiske søjle for sociale rettigheder.

I en hurtigt skiftende og tæt forbundet verden vil hvert enkelt individ få brug for en lang række færdigheder og kompetencer og for at udvikle dem kontinuerligt gennem hele livet.

Nøglekompetencerne som defineret i referencerammen skal danne grundlag for at opnå mere lige og mere demokratiske samfund. De er et svar på behovet for inklusiv og bæredygtig vækst, social sammenhængskraft og yderligere udvikling af den demokratiske kultur.

Hovedformålene med referencerammen er:

- a) at identificere og definere de nøglekompetencer, der er nødvendige for beskæftigelsesegnethed, personlig udfoldelse og sundhed, et aktivt og ansvarligt medborgerskab og social inklusion
- b) at give et europæisk referenceværktøj til brug for politikere, uddannelsesudbydere, uddannelsespersonale, arbejdsgivere, offentlige arbejdsformidlinger og de lærende selv

- c) at støtte indsatsen på europæisk, nationalt, regionalt og lokalt plan for at fremme udvikling af kompetencer i et livslangt læringsperspektiv.

Nøglekompetencer

Med henblik på denne henstilling defineres kompetencer som en kombination af viden, færdigheder og holdninger, hvor:

- a) viden består af fakta og tal, begreber, idéer og teorier, der allerede er fastsat, og som støtter forståelsen af et bestemt område eller emne
- b) færdigheder defineres som evnen og kapaciteten til at gennemføre processer og anvende den eksisterende viden til at opnå resultater
- c) holdninger er udtryk for indstillinger og tankesæt, der får én til at handle i forhold til eller reagere på idéer, personer og situationer.

Nøglekompetencer er de kompetencer, som alle mennesker har brug for med henblik på personlig udfoldelse og udvikling, beskæftigelsesegnethed, social inklusion, en bæredygtig livsstil, et vellykket liv i fredelige samfund, en sundhedsbevidst tilrettelæggelse af tilværelsen og et aktivt medborgerskab. De udvikles i et livslangt læringsperspektiv, fra tidlig barndom og gennem hele voksenlivet, og gennem formel, ikkeformel og uformel læring i alle sammenhænge, herunder i familien, i skolen, på arbejdspladsen, i nærmiljøet og i andre fællesskaber.

Alle nøglekompetencer betragtes som lige vigtige, fordi de hver især kan bidrage til et vellykket liv i samfundet. Kompetencer kan anvendes i mange forskellige sammenhænge og i en lang række kombinationer. De overlapper og griber ind i hinanden, og aspekter, der er essentielle på ét område, understøtter kompetencer på et andet område. Færdigheder som for eksempel kritisk tænkning, problemløsning, teamwork, kommunikations- og forhandlingsfærdigheder, analytiske færdigheder, kreativitet og interkulturelle færdigheder er indlejret i nøglekompetencerne.

Referencerammen omfatter otte nøglekompetencer:

- Læse- og skrivekompetence
- Flersproget kompetence
- Matematisk kompetence og kompetence inden for naturvidenskab, teknologi og ingeniørvirksomhed
- Digital kompetence
- Personlig, social og læringskompetence
- Medborgerskabskompetence
- Entreprenørskabskompetence
- Kompetence inden for kulturel bevidsthed og udtryksevne.

1. Læse- og skrivekompetence

Læse- og skrivekompetence er evnen til at identificere, forstå, udtrykke, skabe og fortolke begreber, følelser, faktiske forhold og meninger både mundtligt og skriftligt ved at anvende visuelt, lydligt og digitalt materiale på tværs af discipliner og sammenhænge. Den indebærer evnen til at kommunikere og interagere effektivt med andre på en hensigtsmæssig og kreativ måde.

Udvikling af læse- og skrivekompetence danner grundlag for yderligere læring og yderligere sproglig interaktion. Afhængigt af sammenhængen kan læse- og skrivekompetence udvikles på modersmålet, på det sprog, der anvendes i skolen, og/eller på det officielle sprog i et land eller en region.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

Denne kompetence indebærer viden om læsning og skrivning og en grundlæggende forståelse af skriftlig information og forudsætter dermed, at den enkelte har viden om ordforråd, funktionel grammatik og sprogets funktioner. Den omfatter et kendskab til de vigtigste former for verbal interaktion, en række litterære og ikkelitterære teksttyper samt de vigtigste kendetegn ved forskellige stilarter og sproglige registre.

Den enkelte bør have færdigheder til at kunne kommunikere både mundtligt og skriftligt i forskellige situationer og til at iagttage sin egen kommunikation og tilpasse den til de krav, som den givne situation stiller. Denne kompetence omfatter også evnen til at skelne mellem og anvende forskellige kilder, til at søge efter, indsamle og bearbejde oplysninger, til at bruge hjælpemidler og til at formulere og udtrykke mundtlige og skriftlige argumenter på en overbevisende måde i forhold til situationen. Den omfatter kritisk tænkning og evnen til vurdere og arbejde med oplysninger.

En positiv holdning til læse- og skrivekompetence kræver åbenhed over for kritisk og konstruktiv dialog, forståelse af æstetiske kvaliteter og interesse for at interagere med andre. Dette indebærer bevidsthed om sprogets virkning på andre og et behov for at forstå og anvende sproget på en positiv og socialt ansvarlig måde.

2. Flersproget kompetence²⁴

Ved denne kompetence forstås evnen til at anvende forskellige sprog til at kommunikere på en passende og effektiv måde. Den har de vigtigste færdigheder til fælles med læse- og skrivekompetence: Den er baseret på evnen til at forstå, udtrykke og fortolke begreber, tanker, følelser, faktiske forhold og meninger mundtligt og skriftligt (lytte, tale, læse og skrive) i et passende antal samfundsmæssige og kulturelle sammenhænge alt efter ønsker eller behov.

Flersproget kompetence omfatter en historisk dimension og interkulturelle kompetencer. Den beror på evnen til at formidle mellem forskellige sprog og medier som beskrevet i den fælles europæiske referenceramme for sprog. Den kan omfatte vedligeholdelse og videreudvikling af modersmålskompetence, hvis det er relevant, samt tilegnelse af et lands officielle sprog²⁵.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

Denne kompetence kræver viden om ordforråd og funktionel grammatik på forskellige sprog samt kendskab til de vigtigste former for verbal interaktion og sproglige registre. Viden om samfundets sædvaner og det kulturelle aspekt ved sproget og sprogets variation er vigtig.

Til de essentielle færdigheder for denne kompetence hører evnen til at forstå talt sprog, indlede, føre og afslutte en samtale og læse, forstå og udfærdige tekster med forskellig grad af beherskelse, afhængigt af sproget og af den enkeltes behov. Den enkelte bør være i stand til at anvende hjælpemidler korrekt og til at lære sprog formelt, ikkeformelt og uformelt gennem hele livet.

²⁴ Mens Europarådet på engelsk anvender udtrykket "*plurilingualism*", når det omtaler flersprogethed hos enkeltpersoner, anvendes udtrykket "*multilingualism*" i Den Europæiske Unions officielle dokumenter til at beskrive både individuelle kompetencer og samfundsforhold. Dette skyldes til dels de vanskeligheder, der er forbundet med at skelne mellem "*plurilingual*" og "*multilingual*" på andre sprog end engelsk og fransk.

²⁵ Dette omfatter også tilegnelse af klassiske sprog såsom oldgræsk og latin. Klassiske sprog udgør kilden til mange moderne sprog og kan derfor lette sproglæring generelt.

En positiv holdning omfatter en forståelse af kulturel mangfoldighed og en interesse for og nysgerrighed over for forskellige sprog og interkulturel kommunikation. Den omfatter også respekt for hvert enkelt menneskes sproglige profil, herunder både respekt for modersmålet hos personer, der hører til minoriteter, og/eller som har migrantbaggrund, og anerkendelse af et lands officielle sprog som en fælles ramme for interaktion.

3. Matematisk kompetence og kompetence inden for naturvidenskab, teknologi og ingeniørvirksomhed

- A. Matematisk kompetence er evnen til at udvikle og anvende matematisk tankegang og indsigt med henblik på at løse problemer i dagligdagen. Idet der bygges på god regnefærdighed, ligger vægten på processen og aktiviteten og på viden. Matematisk kompetence kræver – i forskellig grad – evne og vilje til at anvende matematiske tankegange og udtryksformer (formler, modeller, figurer, diagrammer/kurver).
- B. Naturvidenskabelig kompetence er evnen og viljen til at forklare naturens verden ved at gøre brug af den viden og de metoder, der anvendes, herunder observation og forsøg, til at stille spørgsmål og drage konklusioner på grundlag af erfaringer. Kompetence inden for teknologi og ingeniørvirksomhed er anvendelsen af denne viden og disse metoder til at finde svar på menneskets ønsker eller behov. Kompetence inden for naturvidenskab, teknologi og ingeniørvirksomhed kræver forståelse af de forandringer, der opstår som følge af menneskets aktiviteter, samt ansvarsbevidsthed som borger.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

- A. Matematisk kompetence kræver grundlæggende viden om tal, måleenheder og strukturer, grundlæggende operationer og grundlæggende matematiske udtryksformer og forståelse af matematiske begreber og bevidsthed om de spørgsmål, matematikken kan levere svar på.

Den enkelte bør have færdigheder til at anvende matematiske grundprincipper og processer i hverdagssituationer i hjemmet og på arbejdsmarkedet (f.eks. økonomiske færdigheder) og til at forstå og vurdere argumentationskæder. Den enkelte bør være i stand til at ræsonnere matematisk, forstå matematiske beviser og bruge matematikkens sprog og til at anvende passende hjælpemidler, herunder statistiske data og grafer, og forstå de matematiske aspekter af digitalisering.

En positiv holdning til matematik er baseret på respekt for sandheden og vilje til at søge årsager og vurdere gyldigheden.

- B. Inden for naturvidenskab, teknologi og ingeniørvirksomhed omfatter de essentielle kompetencer viden om naturens grundprincipper, de videnskabelige grundbegreber, teorier, principper og metoder, teknologi og teknologiske produkter og processer samt forståelse af den virkning, som naturvidenskab, teknologi, ingeniørvirksomhed og menneskelig aktivitet generelt har på det naturlige miljø. Disse kompetencer bør sætte den enkelte i stand til bedre at forstå fremskridt, begrænsninger og risici ved videnskabelige teorier, anvendelser og teknologier i samfundet i almindelighed (med hensyn til beslutningstagning, værdier, etik, kultur osv.).

Færdighederne omfatter forståelse af naturvidenskab som en proces til undersøgelse ved hjælp af specifikke metoder, herunder observation og kontrollerede forsøg, evnen til at anvende logisk og rationel tænkning til at efterprøve en hypotese, samt at man er rede til at se bort fra egne overbevisninger, hvis de går imod nye forsøgsresultater. Det omfatter evnen til at anvende og betjene teknologiske redskaber og maskiner samt anvende videnskabelige data til at nå et mål eller til at træffe en afgørelse eller drage en konklusion på et underbygget grundlag. Den enkelte bør også være i stand til at genkende de væsentlige kendetegn ved en videnskabelig undersøgelse og til at fremstille konklusionerne og de argumenter, der ligger til grund.

Denne kompetence forudsætter en holdning præget af kritisk forståelse og nysgerrighed samt en optagethed af etiske spørgsmål og af både sikkerhed og miljømæssig bæredygtighed, navnlig med hensyn til videnskabelige og teknologiske fremskridt i forhold til individet selv, familien, samfundet og globale spørgsmål.

4. Digital kompetence

Digital kompetence omfatter sikker, kritisk og ansvarlig brug af digitale teknologier til læring, arbejde og deltagelse i samfundet, samt at man beskæftiger sig med disse teknologier. Den omfatter IT-færdigheder og digital kunnen, kommunikation og samarbejde, mediekompetence, digital indholdsproduktion (herunder programmering), sikkerhed (herunder digital tryghed og kompetencer i forbindelse med cybersikkerhed), spørgsmål vedrørende intellektuel ejendom, problemløsning og kritisk tænkning.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

Den enkelte bør forstå, hvordan digitale teknologier kan understøtte kreativitet og innovation, og være klar over de muligheder, begrænsninger, virkninger og risici, der er forbundet hermed. De bør forstå de generelle principper, mekanismer og logikker, der ligger til grund for digitale teknologier i udvikling og have kendskab til den grundlæggende funktion og anvendelsen af forskellige apparater, software og netværk. Den enkelte bør have en kritisk tilgang til gyldigheden, pålideligheden og virkningen af oplysninger og data, der gøres tilgængelige ved hjælp af digitale midler, og være klar over de juridiske og etiske principper, der gør sig gældende, når man beskæftiger sig med digitale teknologier.

Den enkelte bør være i stand til at anvende digitale teknologier til at understøtte sit aktive medborgerskab og sin sociale inklusion, sit samarbejde med andre og sin kreativitet med henblik på at opnå personlige, sociale eller forretningsmæssige mål. Færdighederne omfatter evnen til at anvende, tilgå, sortere i, evaluere, skabe, programmere og dele digitalt indhold. Den enkelte bør være i stand til at forvalte og beskytte oplysninger, indhold, data og digitale identiteter samt genkende og beskæftige sig effektivt med software, anordninger, kunstig intelligens eller robotter.

Det at beskæftige sig med digitale teknologier og digitalt indhold kræver en reflekterende og kritisk, men også nysgerrig, åben og fremadskuende holdning til deres udvikling. Det kræver også, at man anvender de pågældende værktøjer på en etisk forsvarlig, sikker og ansvarsbevidst måde.

5. Personlig kompetence, social kompetence og læringskompetence

Personlig kompetence, social kompetence og læringskompetence er evnen til at reflektere over sig selv, forvalte tid og oplysninger effektivt, arbejde sammen med andre på en konstruktiv måde, forblive modstandsdygtig og forvalte ens egen læring og arbejdsliv. Den omfatter evnen til at håndtere usikkerhed og kompleksitet, til "at lære at lære", til at understøtte ens eget fysiske og følelsesmæssige velbefindende, til at opretholde fysisk og mental sundhed og til at være i stand til at leve en sundhedsbevidst, fremtidsorienteret tilværelse, føle empati og håndtere konflikter i en inklusiv og understøttende kontekst.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

For vellykkede interpersonelle og sociale relationer er det vigtigt at forstå de bredt accepterede adfærdsmønstre og regler for kommunikation i forskellige samfund og miljøer. Personlig kompetence, social kompetence og læringskompetence kræver også viden om elementerne i en sund psyke, en sund krop og en sund livsstil. Den omfatter kendskab til ens egne foretrukne læringsstrategier, kendskab til ens egne behov for kompetenceudvikling og til forskellige måder, hvorpå man kan udvikle kompetencer og søge efter de uddannelses- og erhvervsmuligheder, der er tilgængelige, samt den vejledning og støtte, man kan få.

Færdighederne omfatter evnen til at identificere ens egne kapaciteter, fokusere, håndtere kompleksitet, reflektere kritisk og træffe beslutninger. Dette omfatter evnen til at lære og arbejde både sammen med andre og selvstændigt og til at planlægge og være vedholdende i sin læringsproces, evaluere og dele den, søge støtte, når det er relevant, og forvalte sit arbejdsliv og sin sociale interaktion effektivt. Den enkelte bør være modstandsdygtig og i stand til at håndtere usikkerhed og stress. De bør være i stand til at kommunikere konstruktivt i forskellige miljøer, samarbejde i hold og forhandle. Dette indebærer, at man udviser tolerance og udtrykker og forstår forskellige synspunkter, og er i stand til at skabe tillid og føle empati.

Kompetencen er baseret på en positiv holdning til ens personlige, sociale og fysiske velbefindende og til livslang læring. Den er holdningsmæssigt baseret på samarbejde, gennemslagskraft og integritet. Dette indebærer, at man respekterer andres mangfoldighed og deres behov og er rede til både at overvinde fordomme og gå på kompromis. Den enkelte bør være rede til at identificere og fastsætte mål, motivere sig selv og udvikle modstandsdygtighed og tiltro til sig selv for på vedvarende og vellykket vis at kunne lære gennem hele livet. En holdning rettet mod problemløsning fremmer både læreprocessen og den enkeltes evne til at overvinde forhindringer og håndtere forandring. Den indebærer et ønske om at bruge tidligere læring og livserfaringer samt nysgerrighed efter at finde læremuligheder og udvikle sig i forskellige livssammenhænge.

6. Medborgerskabskompetence

Medborgerskabskompetence er evnen til at handle som ansvarlige borgere og deltage fuldt ud i samfundslivet og det sociale liv på grundlag af en forståelse af sociale, økonomiske, juridiske og politiske begreber og strukturer samt af globale udviklinger og bæredygtighed.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

Medborgerskabskompetence er baseret på viden om grundlæggende begreber og fænomener vedrørende enkeltpersoner, grupper, erhvervsorganisationer, samfund, økonomi og kultur. Dette indebærer en forståelse af de fælles europæiske værdier, som de kommer til udtryk i artikel 2 i traktaten om Den Europæiske Union og i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Kompetencen omfatter viden om nutidige begivenheder samt en kritisk forståelse af de vigtigste udviklinger i den nationale historie, den europæiske historie og verdenshistorien. Den omfatter desuden bevidsthed om mål, værdier og politikker i sociale og politiske bevægelser og om bæredygtige systemer, navnlig klimaændringer og demografiske ændringer på globalt plan og de underliggende årsager hertil. Kendskab til europæisk integration samt bevidsthed om mangfoldighed og kulturelle identiteter i Europa og verden spiller en afgørende rolle. Dette omfatter en forståelse af de europæiske samfunds flerkulturelle og socioøkonomiske dimensioner og af samspillet mellem den nationale kulturelle identitet og den europæiske identitet.

Færdigheder forbundet med medborgerskabskompetence vedrører evnen til at indgå i et effektivt samspil med andre i fællesskabets eller offentlighedens interesse, herunder for så vidt angår en bæredygtig udvikling af samfundet. Dette indebærer færdigheder som kritisk tænkning og integreret problemløsning samt evnen til at udvikle argumenter og deltage konstruktivt i fællesskabsaktiviteter samt i beslutningstagning på alle niveauer, fra lokalt og nationalt til europæisk og internationalt plan. Det indebærer også evnen til at tilgå, udvise en kritisk forståelse af og interagere med både traditionelle og nye former for medier og til at forstå mediernes rolle og funktion i demokratiske samfund.

Det at have respekt for menneskerettighederne som grundlaget for demokrati er afgørende for en ansvarlig og konstruktiv holdning. Konstruktiv deltagelse indebærer viljen til at deltage i demokratisk beslutningstagning på alle niveauer og i aktiviteter i samfundslivet. Dette indebærer, at man støtter op om social og kulturel mangfoldighed, ligestilling mellem kønnene og social sammenhængskraft, bæredygtige livsstilsformer og fremme af en fredelig og ikkevoldelig kultur, og at man er rede til at respektere andres privatliv og tage ansvar for miljøet. Interesse for politiske og socioøkonomiske udviklinger, humanistiske fag og interkulturel kommunikation er nødvendig for, at man både kan overvinde fordomme og gå på kompromis, hvor det er nødvendigt, og sikre social retfærdighed og rimelighed.

7. Entreprenørskabskompetence

Ved entreprenørskabskompetence forstås evnen til at handle i forhold til muligheder og idéer og til at omskabe dem til værdier for andre. Kompetencen er baseret på kreativitet, kritisk tænkning og problemløsning, initiativtagning og vedholdenhed samt evnen til at arbejde sammen med andre med henblik på at forvalte projekter, der er af kulturel, social og finansiell værdi.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

Entrepenørskabskompetence kræver, at man er bevidst om, at der er forskellige sammenhænge og muligheder for at føre idéer ud i livet i forbindelse med personlige, sociale og professionelle aktiviteter, og en forståelse af, hvordan disse sammenhænge og muligheder opstår. Den enkelte bør have kendskab til og forstå tilgange til planlægning og forvaltning af projekter, hvilket omfatter forståelse af både processer og ressourcer. Man bør have en forståelse af økonomi og af de sociale og økonomiske muligheder og udfordringer, som en arbejdsgiver, en organisation eller et samfund står over for. Man bør være bevidst om de etiske principper og udfordringer i forbindelse med bæredygtig udvikling og om egne styrker og svagheder.

Færdigheder forbundet med entrepenørskabskompetence er baseret på kreativitet, herunder opfindsomhed, strategisk tænkning og problemløsning, samt kritisk og konstruktiv refleksion med hensyn til kreative processer og innovation. Det omfatter evnen til at arbejde både individuelt og sammen med andre i hold, til at mobilisere ressourcer (mennesker og ting) og til at opretholde aktivitet. Dette indebærer evnen til at træffe finansielle beslutninger i forbindelse med omkostninger og værdi. Evnen til at kommunikere effektivt og forhandle med andre og til at håndtere usikkerhed, tvetydighed og risiko som en del af det at træffe informerede beslutninger spiller en afgørende rolle.

En entrepenørskabsholdning er kendetegnet ved initiativ og handling, og ved, at man er proaktiv og fremadskuende og udviser mod og vedholdenhed med hensyn til at opnå mål. Den indebærer et ønske om at motivere andre og værdsætte deres idéer, at man føler empati og tager sig af mennesker, samt at man påtager sig ansvar og vælger etiske tilgange i processen.

8. Kompetence inden for kulturel bevidsthed og udtryksevne

Kompetence inden for kulturel bevidsthed og udtryksevne indebærer en forståelse af og en respekt for, hvordan idéer og betydning udtrykkes kreativt og formidles i forskellige kulturer og gennem en lang række kunstarter og andre kulturelle former. Den indebærer, at man beskæftiger sig med at forstå, udvikle og udtrykke ens egne idéer og sin plads eller rolle i samfundet på forskellige måder og i forskellige sammenhænge.

Viden, færdigheder og holdninger, der er essentielle og forbundet med denne kompetence

Denne kompetence kræver viden om lokale, nationale, regionale, europæiske og globale kulturer og udtryksformer, herunder deres sprog, kulturarv og traditioner samt kulturelle produkter, og en forståelse af, hvordan disse udtryksformer kan gribe ind i hinanden og i idéerne hos en person. Den indebærer en forståelse af de forskellige måder, hvorpå idéer kan formidles mellem skabende kunstner, deltager og publikum for så vidt angår skrevne, trykte og digitale tekster, teater, film, dans, spil, kunst og design, musik, ritualer og arkitektur samt hybridformer. Den kræver en forståelse af ens egen udvikling af identitet og kulturarv i en verden af kulturel mangfoldighed og af, hvordan kunst og andre kulturelle former kan være et redskab til både at anskue og forme verden.

Færdighederne omfatter evnen til at udtrykke og fortolke billedlige og abstrakte idéer, oplevelser og følelser med empati samt evnen til at gøre dette inden for en lang række kunstarter og andre kulturelle former. Færdighederne omfatter også evnen til at identificere og realisere muligheder af personlig, social eller kommerciel værdi gennem kunstarterne og andre kulturelle former samt evnen til at beskæftige sig med kreative processer, både individuelt og sammen med andre.

Det er vigtigt at have en fordomsfri holdning til og respekt for mangfoldigheden af kulturelle udtryksformer samt en etisk forsvarlig og ansvarsbevidst tilgang til intellektuelt og kulturelt ejerskab. En positiv holdning omfatter også en nysgerrighed over for verden, en åbenhed med hensyn til at forestille sig nye muligheder og en vilje til at deltage i kulturelle oplevelser.

Støtte af udviklingen af nøglekompetencer

Nøglekompetencer er en dynamisk kombination af den viden og de færdigheder og holdninger, som en lærende har behov for at udvikle gennem hele livet, fra en tidlig alder og frem. Inklusiv uddannelse af høj kvalitet samt livslang læring giver alle mulighed for at udvikle nøglekompetencer, og derfor kan kompetenceorienterede tilgange anvendes i alle uddannelses- og læringsmiljøer gennem hele livet.

Der er med hensyn til støtte af kompetenceorienteret uddannelse og læring i et livslangt læringsperspektiv blevet identificeret tre udfordringer: anvendelsen af forskellige tilgange til og sammenhænge for læring, støtte til lærere og andet uddannelsespersonale og vurdering og validering af kompetenceudvikling. Med henblik på at tackle disse udfordringer er der identificeret en række eksempler på god praksis.

a) Forskellige læringstilgange og læringsmiljøer

- a) Tværfaglig læring, partnerskaber mellem forskellige uddannelsesniveauer, uddannelses- og læringsaktører, herunder fra arbejdsmarkedet, samt begreber som for eksempel tilgange for "hele skolen" med fokus på kollaborativ undervisning og læring samt det, at de lærende deltager aktivt i undervisningen og beslutningstagningen, vil kunne styrke læringen. Tværfaglig læring gør det også muligt at styrke sammenhængen mellem forskellige fag i undervisningsplanen og at etablere en tæt forbindelse mellem det, der undervises i, og ændringer i og relevans for samfundet. Samarbejde på tværs af sektorer, for eksempel mellem uddannelsesinstitutioner og eksterne aktører fra erhvervslivet, kunstens verden, sportens verden, ungdomsfællesskaber og højere uddannelses- eller forskningsinstitutioner, vil kunne være nøglen til effektiv kompetenceudvikling.
- b) Tilegnelsen af grundlæggende færdigheder og den bredere udvikling af kompetencer vil kunne fremmes ved systematisk at supplere akademisk læring med social og følelsesmæssig læring, kunst og sundhedsfremmende fysiske aktiviteter, der understøtter sundhedsbevidste, fremtidsorienterede og fysisk aktive livstilsformer. Styrkelse af personlige, sociale og læringsmæssige kompetencer fra en tidlig alder vil kunne danne grundlag for udviklingen af grundlæggende færdigheder.
- c) Læringsmetoder som for eksempel problembaseret læring, projektbaseret læring, blandet læring og kunst- og spilbaseret læring vil kunne øge motivationen til og engagementet i læring. Tilsvarende vil eksperimenterende læring, arbejdsbaseret læring og videnskabelige metoder fra naturvidenskab, teknologi, ingeniørvirksomhed og matematik (STEM) kunne fremme udviklingen af en lang række kompetencer.

- d) Lærende, uddannelsespersonale og uddannelsesudbydere vil kunne tilskyndes til at anvende digitale teknologier for at forbedre læringen og for at støtte udviklingen af digitale kompetencer. For eksempel ved at deltage i EU-initiativer som for eksempel "EU's programmeringsuge". Anvendelsen af selvevalueringsværktøjer, som for eksempel Selfie-værktøjet, vil kunne øge den digitale kapacitet hos uddannelses- og læringsudbydere.
- e) Specifikke muligheder for at få erfaring inden for entreprenørskab, praktikophold i virksomheder eller besøg af iværksættere på uddannelsesinstitutioner, herunder praktiske erfaringer inden for entreprenørskab, f.eks. kreativtetsudfordringer, opstartsvirksomheder, fællesskabsinitiativer, der ledes af studerende, virksomhedssimuleringer eller entreprenørskabsrelateret projektbaseret læring, vil navnlig kunne være til gavn for unge, men også for voksne og lærere. Unge kunne få mulighed for at gøre mindst én erfaring inden for entreprenørskab i løbet af deres skoleuddannelse. Partnerskaber mellem skoler, lokalsamfund og erhvervsliv samt platforme på lokalt plan, navnlig i landområder, vil kunne spille en vigtig rolle med hensyn til at formidle uddannelse i entreprenørskab. Passende uddannelse af og støtte til lærere og ledere vil kunne være afgørende med hensyn til at skabe bæredygtigt fremskridt og lederskab.
- f) Flersproget kompetence vil kunne udvikles gennem et tæt samarbejde med uddannelses- og læringsmiljøer i udlandet, gennem mobilitet for uddannelsespersonale og lærende og gennem anvendelse af eTwinning, EPALÉ og/eller lignende onlineportaler.
- g) Alle lærende, herunder lærende, der er ugunstigt stillet, eller som har særlige behov, vil kunne få passende støtte i inklusive miljøer for at udfolde deres uddannelsesmæssige potentiale. En sådan støtte vil kunne bestå af sproglig støtte, støtte til skolearbejdet eller social og følelsesmæssig støtte, peercoaching, eksterne skoleaktiviteter, erhvervsvejledning eller materiel støtte.
- h) Samarbejdet mellem uddannelses- og læringsmiljøer på alle niveauer og på forskellige områder vil kunne være nøglen til at forbedre kontinuiteten i den lærendes udvikling af kompetencer og til at udvikle innovative tilgange til læring.

- i) Samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og ikkeuddannelsesmæssige partnere i lokalsamfund og arbejdsgivere i kombination med formel, ikkeformel og uformel læring kan støtte udviklingen af kompetencer og lette overgangen fra uddannelse til arbejde samt fra arbejde til uddannelse.

- b) *Støtte til uddannelsespersonale*
 - a) Indarbejdelse af kompetenceorienterede tilgange til uddannelse og læring i grunduddannelsen og i det videre erhvervsmæssige forløb vil kunne hjælpe uddannelsespersonale til at ændre undervisning og læring i deres miljøer og til at blive kompetente til at anvende tilgangene.
 - b) Uddannelsespersonale vil kunne få støtte til at udvikle kompetenceorienterede tilgange i deres specifikke sammenhænge gennem udveksling af personale og peerlæring og peerrådgivning, der giver mulighed for fleksibilitet og autonomi i tilrettelæggelsen af læring, og gennem netværk, samarbejde og praksisfællesskaber.
 - c) Uddannelsespersonale vil kunne få hjælp til at skabe innovative praksisser, til at deltage i forskning og til på passende vis at gøre brug af nye teknologier, herunder digitale teknologier, til kompetenceorienterede tilgange til undervisning og læring.
 - d) Uddannelsespersonale vil kunne få vejledning og adgang til ekspertisecentre, og passende værktøjer og materialer kan forbedre kvaliteten af undervisnings- og læringsmetoder og -praksis.

c) *Vurdering og validering af kompetenceudvikling*

- a) Beskrivelser af nøglekompetencer vil kunne omsættes til rammer for læringsresultater, der vil kunne suppleres med egnede værktøjer til diagnostisk og formativ evaluering, summativ evaluering og validering på relevante niveauer²⁶.
- b) Digitale teknologier vil navnlig kunne bidrage til at indfange de mange dimensioner af læringsprogression, herunder inden for entreprenørskab.
- c) Der vil kunne udvikles forskellige tilgange til vurdering af nøglekompetencer i ikkeformelle og uformelle læringsmiljøer, herunder hos arbejdsgivere, vejledere og arbejdsmarkedsparter. Disse bør være tilgængelige for alle, og navnlig for personer med ringe færdigheder, for at støtte deres læringsprogression.
- d) Valideringen af læringsresultater, der er opnået gennem ikkeformel og uformel læring, vil kunne udvides og gøres mere solid i overensstemmelse med Rådets henstilling om validering af tidligere ikkeformel og uformel læring, herunder forskellige valideringsprocesser. Ligeledes kan anvendelsen af værktøjer som for eksempel Europass og ungdomspasset, der tjener som værktøjer til dokumentation og selvsvurdering, understøtte valideringsprocessen.

²⁶ Bl.a. den fælles europæiske referenceramme for sprog, den digitale kompetenceramme, kompetencerammen for entreprenørskab samt PISA's kompetencebeskrivelser giver supplerende materiale til vurdering af kompetencer.